

Professor Rasmus Kristian Rasks Forfædre.

Ved *Fr. Rasmussen*, Indslev.

Vil det være ubetimeligt, nu da Hundredaaret for Prof. Rasks Død er forløbet, at oprette hans Stamtræ? Vi har jo saadanne Stamtræer baade for Dyr og Planter. Et Eksempel: I England er fremkommet en ny Æblesort under Navn af Laxtons superb, det betegnes som Verdens bedste, og det nedstammer fra det herhjemme godt kendte Cox orange Pippin, der igen er en Ætling af det i Moderlandet England højt skattede Ribston Pippin. Men naar saadant har Interesse, og det har det jo, saa tør jeg roligt gaa ud fra, at Rejsningen af et Stamtræ for Prof. Rask, han, der sin korte Levetid til trods, ved sit Forskersnilde og sin Genialitet fik indskrevet sit Navn i Verdenshistorien, og om hvem det hedder:

„Vej han brød, hvor han kom hen,
Som det kaldes skal en Ære
At betræde ret igjen.
Og han kom fra Renens Veje
Ned til Elephantens Leje.“

af mange vil blive modtaget med Interesse.

Kan Træet da rejses? Hans nulevende Slægtninge har for en Del Aar siden forsøgt derpaa og faaet en Pastor Balslev til Hjælp. Af denne fik de imidlertid den Besked, at der ikke kunde kommes længere tilbage end til Professorens Fader, Niels Hansen Rask. Nævnte Pastor Balslev maa jo have været den Rasmus L. Balslev, der indtil 1896 var Præst i Paarup, hvor Niels H. Rask var født, og hvor Kirkebøgerne altsaa nok kunde give Besked. Nogen Undskyldning for Pastor Balslev ligger der deri, at Niels H. Rask (med sin Broder Hans) var den første, der antog Familienavnet Rask efter at have naaet den voksne Alder og draget hjemmefra. Rasknavnet findes derfor ikke i Paarup Kirkebog.

Stamtavlen ser da saaledes ud, idet vi begynder med Professorens Oldefader:

I. *Rasmus Madsen.*

I Odense St. Hans Sogns Kirkebog staar:

1721, Fredag d. 18. Decbr. om Morgenen Kl. 7 blev Rasmus Madtzen, Hr. Capitein Baurenfeindt tienner, hans Søn født, d. 24. Dito døbt Matthias af Hr. Hans Wøldike, Fadderne Nikolaj Kragt

Urtegaardmands Kone bar Barnet, Peder Nielsens Soldatters Kone gik hos, Jakob Eiler Hansen og Jens Hansen Soldattere, Hans Hansen Soldatter Kone, Karen Hansdatter og 1 Pige Maren Nielsdatter. — Torsdagen d. 23. Januarj 1722 Introducerit af Hr. Hans Wøldike. —

1724, Torsdag d. 17. Febr. om Eftmd. Kl. 4 blev Rasmus Madsen Baurenfeint og Mette Nielsdatter deres Søn født og 19. Dito døbt Niels. Fadderne: Peder Olsen Kroemands Kone bar, Niels Andersen Warberg skreders Kone gik hos, Rasmus Jørgensen, Johan Petersen schredersvend, Anders Hansen skredersvend, 2 Piger Christiana Mikkelsdatter og Karen Jensdatter. — Fredagen d. 31. Martj Introducerit af Hr. Hans Wøldike.

Saavidt denne Kirkebog.

Rasmus Madsen har været 47 Aar, da han blev gift, han var Soldat (Rytter) og Kaptajnens Oppasser, men er, da han nærmede sig de 50 Aar, faldet for Aldersgrænsen og, som det synes, blevet Skræder, hvad han da nok har lært i sine unge Dage, men derefter som voksen ladet sig hverve til Rytter. Korpset, som han gjorde Tjeneste ved, hed 2det fynske nationale Rytterregiment. Sandsynligvis har han da været med dette Regiment i Felttoget mod Hertugen af Holsten-Gottorp Aar 1700 og senere ved Oldeslohe i den Hær, der under Hertugen af Würtembergs Befaling kæmpede mod den forenede svensk-hollandsk-hannoveranske Hær. Efter at Freden var sluttet i August 1700, fik Regimentet Kvarter i Kolding Amt, hvor det forblev til 1704, og dernæst i Flensborg Amt til 1705, hvorefter det i 1706 vendte tilbage til Fyn. Under den store nordiske Krig fra 1709 til 1720 deltog det i Vinterfelttoget i Skaane 1709—10, i Slaget ved Helsingborg og i Nordtyskland ved Gadebusch og Stades, Stralsunds og Wismars Belejring. I 1716 førtes det til Sjælland, hvor det blev staaende til 1720; hvorpaa det gik til Fyn, hvor det forblev i Ro i 38 Aar (C. Crone).

1725, 31. Maj, fæster Rasmus Madsen, Paarup Kirkehus; det hørte til Ryttergodset og overlades vel Rasmus Madsen for lang og tro Tjeneste. Her i Paarup kommer hans 3die Søn, Hans Christian, til Verden 1728. Barnet blev holdt over Daaben af Anna bogbinders fra Odense; hvilket jo tyder paa, at Rasmus Madsen har haft literære Interesser.

Rasmus Madsen døde 1756 og blev begravet 11. Marts. Hans Alder var 82 Aar 7 Md. Han var altsaa født i Juli 1673.

Der blev holdt Skifte: „Anno 1756 d. 20. Martii indfandt jeg mig Hospitals Forstander Henrich Christian Holmer med tvende tiltagne Dannemænd Hans Andersen Wantinge i Paarup og Jørgen Nielsen af Willestofte udi det Odense Hospital tilhørende og ved Paarup Kirke beliggende Hus for at foretage Registering og Vurdering samt Skifte og Deling efter Salig Rasmus Madsen, som boede og Døde sammested, mellem hans efterladte Enke Mette Nielsdatter paa den ene Side og deres i Ægteskab tilsammen avlede 3de Sønner, navnlig Mathias, som for Aar siden er afrejst fra Stokholm med et Skib til Østindien som Feldskier og imidlertid er ingen Skrivelse eller underretning fra ham til Forældrene indløbne, den anden Søn Søren boende i et Hus i Stegsted og Hans Christian Rasmussen, som Faderen nogle Aar før hans Død havde afstaaet og opladt dette Hus for, paa den anden Side; paa den bortrejste Søns Vegne var tilstede Hans Madsen, Hmd. i Paarup, og blev da foretaget og forrettet . . . Nu følger Fortegnelse over en beskeden Garderobe og et beskedent Indbo, der blev vurderet til 5 Rd. 2 Mk. 2 Sk.

Gæld var der ingen af. Sønnerne gav Afkald, da deres Moder intet kunde undvære af det, som forefandtes. Sønnerne underskriver med fulde Navn, Hans Madsen og Vurderingsmændene med Forbogstaver.

Enken, Mette Nielsdatter, havde en ugift Søster, Maren, der boede hos hende, samt en afdød Søster, Karen, der havde boet i Allerupgaard. Mette Nielsdatter døde 1762, 75 Aar gl.

II. *Hans Christian Rasmussen.*

Han var, som før nævnt, født 1728 og fik Kirkehuset efter sin Fader. I Kirkebogen kaldes han Skræder. Han blev tidlig gift; hans Kone hed Mette Sørensdatter. 1749 faar de en Søn Niels, 1755 en Søn Hans og 1760 en Søn Søren. Blandt Fadderne til Børnene er Skoleholderen Rasmus Hofman. 1766 i Julen dør Mette Sørensd., 48 Aar gl., og Enkemanden gifter sig 1768 med Anne Handsdt., med hvem han havde 4 Sønner, der døde i spæd Alder.

Hans Chr. Rasmussen døde selv 1776, kun 48½ Aar gl. Med ham ophørte Slægtens Tilknytning til Paarup Kirkehus.

Ved Boets Deling underskriver Sønnerne sig saaledes: Niels Hans Christiansen Rasch, Hans Hansen Rasch og Søren Hansen. Det er første Gang Rasknavnet kommer frem.

III. *Niels Hansen Rask.*

I Brendekilde Kirkebog staar:

„1778, 24. Juli blev ung Karlen Niels Hansen Rasch trolovet med Skræderpigen Giertrud Jørgensdt. Kopul. 9. Okt. s. A.“ (Hun havde 1773 købt Huset, hvori de kom til at bo, for 98 Rd.).

„1779, 29. Juli, født Niels Rasch Skræders Hustru en Datter, som den 1. Aug. blev døbt navngivet Mette Marie.“

„1779, 6. Aug., døde Niels Hansen Raschs Hustrue, Giertrud Jørgensdt., 29 Aar.“

„1780, 3. Dcbr., blev Enkemanden Niels Hansen Rasch trolovet med Pigen Berthe Rasmusdt. Forlover paa hans Side Povel Rasmussen af vor Frue Sogn i Odense og hans Broder Hans Hansen Rasch, Skræder i Paarup By; paa hendes Side Rasmus Andersen, Gaardmand i Bellinge og Anders Rasmussen, Kroemand ibd.“ (Vel nok hendes Fader og Broder).

I dette Ægteskab fremkommer 1781 en Datter Maren, og 1783 en Søn Hans Christian; hvilke Børn de begge mister, idet de dør i Slutningen af Maj 1796 med 3 Dages Mellemlum. Sandsynligvis er Dødsarsagen Kopper.

Men de havde jo da endnu en Søn, som blev sparet dem, og om hvis Start Kirkebogen fortæller:

„1787, 22. Nvbr., fødte Skræder Niels Hansen Raschs Hustru i Brendekilde, Birthe Rasmusdatter, en Søn, som blev døbt i Brendekilde Kirke 25. S. p. Trin. og blev kaldet *Rasmus Christian*. Frembaaret til Daaben af Jomfru Jensen. Test: Gmd. af Brendekilde.“

1801, 6. August, døde Birthe Rasmusdt., 47 Aar gl. Sønnen fik i Arv efter hende 151 Rd. 24 $\frac{2}{3}$ Sk.

1802, 30. Nvbr., gifter Niels Hansen Rasch sig igen med Pigen Anne Catrine Henricsdatter fra Assenbøl. De blev viede i Brendekilde Kirke, og kan det maaske deraf udledes, at hun har været hans Husholderske.

De fik tilsammen 1803, 25. Nvbr., en dødfødt Datter; 1805, 5. Januar, en Søn Hans Christian, og 1808, 26. Marts, en Datter Maren.

Samme Efteraar, som Maren er født om Foraaret, forlader Niels Hansen Rask Brendekilde (det formenes paa Foranledning af en Læge i Odense, der følte sig generet af N. H. Rasks Lægekunst) og køber et Hus, der en halv Snes Aar før var opført paa

2 Parceller af Kaaberbøllegaarden i Fjelsted Sogn, hvoraf det meste var Skov. Huset blev kaldet Frydendal.

Kun en kort Tid fik Niels Hansen Rask Glæde af sit nye Hjem, Fjelsted Kirkebog fortæller:

„1810, 5. Dcbr., begravet Husmand Niels Hansen Rask af Kobberbøllehus. Gl. 62 Aar.“

1811, 18. Febr., er der Skifte efter ham. For Børnene af sidste Ægteskab er Farbroderen Hans Hansen i Villestoffte Væрге; Rasmus Kristian Nielsen Rask, der efter Moderens Død havde Pastor Jakobsen i Brendekilde til Væрге, er nu myndig, og ligesaa den ældre Halvsøster Mette Marie, men Farbroderen Hans Hansen varetog deres Interesser ved Skiftet.

Børnenes Part blev 111 Rd. 5 Mk. 4½ Sk. ialt og blev fordelt saaledes: Hver af Sønnerne 37 Rd. 1 Mk. 12½ Sk. og hver af Døterene 18 Rd. 3 Mk. 14 Sk. Saadan var jo Arvereglerne i gamle Dage, at en Søn fik dobbelt saa meget som en Datter. Dermed er Prof. Rasks Afstamning fra Oldefaderen og nedad afsluttet. Vi har der bevæget os paa sikker Grund med Kirkebøger og Skifteprotokoller som Kilde.

Skulde Stamtræet følges endnu længere tilbage, kommer vi ret naturligt til at tænke paa Rasknavnet. Skulde Rasmus Madsen være Søn af en Rask? I saa Tilfælde uden Tvivl en uægte Søn, der ikke var værdig til at bære Navnet; men gemt er ikke glemt, Efterslægten ved nok Besked, og Niels Hansen tager Mod til sig og antager det, da han bliver voksen. Saaledes maa vi med vor usikre Viden opfatte denne Navneantagelse.

Først da en lille Undersøgelse af, hvad vi ved om Mennesker, der har baaret dette Navn. Mest kendte er jo aabenbart Gertrud Rask, Hans Egedes norsk-fødte Hustru, der levede 1673—1735. I Matrikelen for 1688 er nævnt under Kjærby i Asperup Sogn Niels Steffensens Gaard under Ryttergodset med 4 Huse, hvoraf et bebøes af Hans Jensen Rask. 1705 nævnes i Indslev Kirkebog: „Troløvet Rasmus Hansen Rask, Soldat under Capt. Nieman, og Maren Rasmusdt., begge værende i Indslev.“ Fader og Søn; en hel Rytterslægt.

1696 nævnes i Fjelsted Kirkebog: Henrik Rask, nok ogsaa en Rytter. Fjelsted havde stærk Belægning af Ryttere, f. Eks. (efter Kbg.): „1696, 7. April, blev Rytter Gevallieren Arent Thesser i Fjelsted begravet, som tilforn d. 31. Marts blev omvend fra den catholske til den lutherske Religion. Gamel 68 Aar.“ I Veflinge Kbg. nævnes 1733 Corporal Lorentz Eriksen Rask, og i Vigerslev

Kbg. findes, at 1746, 6. Okt., blev Mads Hansen Rask og Dorthe Hansdt. i Lille Himmelstrup trolovede.

Den mest bekendte Rask fra det 17de Aarh. er Claus Rask. Han var født 1639 paa Vesterholm i Angel, begyndte som Rytter fra neden af og kom allerede som 18-aarig til at vise Kong Frederik III sin Tapperhed ved Hærens Tilbagetog gennem Jylland. Under Københavns Belejring avancerede han til Underofficer; blev Sekretær hos Kongens Kammerskriver Kristoffer Gabel, 1662 Slotsskriver paa Københavns Slot og snart efter Amtsforvalter i Nyborg, for hvis Magistrat han 1664 blev Præsident. Han fik købt Slottets Jord, som han lagde til en Bondegaard og fik derved dannet en fri Sædegaard, som han kaldte Raskenberg (nu Juelsberg). Claus Rask var nemlig blevet velhavende ved at gifte sig med Provst Lerches Enke, Elsebe Scheffer, der var 20 Aar ældre end han. Hun var 1671 Fadder til Præsten Fangels Søn Ove i Kaalshave. Denne Ove, der sammen med sine Brødre antog Navnet Guldberg efter deres Fødesogn, blev Bedstefader til Statsmanden Ove Høegh Guldberg. Claus R. var en Tid Medejer af Harridslevgaard og af Særsløv Kirke. 1682 blev han Politimester i København og for hele Landet (ved en Skiftesamling paa Bubelgaard nævnes nogle Tinsager, stemplet med hans Navn; altsaa „Prøvetin“). Claus R. døde 1705 paa Raskenberg.

Det var nogle af det 17de Aarhundredes Rask'er; men det var jo en Mads Rask, vi skulde se at finde, og det lykkes. Ved at gennemgaa Registret over Fynbo Landstings Domme, træffer vi paa en Mads Rask, der 1700 kaldes Ridefoged og 1703 Fuldmægtig paa Egeskovgaard, der da ejedes af Etatsraad Niels Krag. I Kværndrup Kirkebog nævnes han allerede 1692 som Fadder til Præstens Søn, og 1696 er hans Trolovelse med Malene (Magdalene) Jokumsdt. indført. Det næste, vi finder om ham, er i Egeskov Skifteprotokol, at han 1712 er død paa Flintholm i Hundstrup Sogn, hvor han var Forpagter. Flintholm hørte da under Egeskov. Han efterlod sig Enke, der her kaldes Magdalene Jokumsdt. Broch, med 8 Børn, hvoraf de ældste hed Niels og Jokum; har Nr. 1 været opnævnt efter Farfar som Nr. 2 efter Morfar, saa har Mads Rask været en Nielsøn. Hvor gammel han var, da han døde, kan desværre ikke oplyses, da Hundstrup Kirkebog for dette Tidsrum er forsvunden.

Boets Midler blev ved Skiftet vurderet til 2240 Rd. (deriblandt Sølvtøj for 200 Rd.), Gælden var 1602 Rd. Han havde ejet Huse i Ulbølle, Hundstrup, Kjelstrup og Skovby, samt et Hus ved St. Hans Kloster i Odense iflg. Skøde af 21. April 1675, vurderet til 110 Rd. Dette er det faktiske om Mads Rask. Dette, at han faar et Hus tilskødet 1675, er meget interessant; thi han maa jo da have været en voksen Mand, og antager vi saa, at han er født omkring Aaret 1650, kan Rasmus Madsen, der var født 1673, godt være

Resultatet af hans Ungdoms Letsindighed og Huset i Odense være købt til et Opholdssted for Rasmus Madsens Moder.

Indenfor de Rask'ers Kreds, der nedstammer fra Professorens Søster, lever et Sagn om en Stamfader, der, som Fændrik, var med i en Krig i Skaane og efter et Nederlag sammen med en Del andre Flygtninge svømmede over Øresund paa Hesteryggen; men kun han og 3 andre naaede over. Slaget ved Lund stod 1676. Jeg gætter paa, at Mads Rask har hørt til „Slesvigske nationale Rytterregiment“, der hørte hjemme i Flensborg og Haderslev Amter, men 1681 flyttedes til det fynske Rytterdistrikt og fik Navn af „2. fynske nationale Rytterregiment“ med Stabskvarter i Odense. Indkvarteringen skete iøvrigt omkring paa Krongodsernes Gaarde; en Gaard paa 8 Td. Hrtk. maatte modtage og underholde en Rytter med Hest imod at slippe for Skatter. Det er ogsaa efter 1681, at de mange fremmedartede Navne dukker op i de fynske Kirkebøger, f. Eks. Jakob Tilman, Karl Jost Reimond, Jochum Voller, Christopher Biel, Erich Prot, Simon Oldebrand, Mathias Hindtze, Jørgen Lohmand, Filip Sutter, Mogens Koch, o. s. v., der allesammen nævnes som Ryttere. Men tilbage til Mads Rask. Hvis Familietraditionen om en Stamfader, der havde været med som Rytter i den skaanske Krig, kan fæstnes til ham, da har han vel ligesom Claus Rask været Sønderjyde og tilhørt dette Regiment. Rimeligvis har han været en yngre Slægtning af Claus Rask og dennes Myndling. Claus Rask har vel saa hjulpet ham med Købet af Hus i Odense og senere hjulpet ham til Stillingen som Ridefoged paa Egeskov. Claus Rask og Niels Krag paa Egeskov har jo nok haft en Del med hinanden at gøre. Niels Krag var da ogsaa, sammen med Fru Elsebe Rask, Fadder til den forhen omtalte Ove i Guldbjerg Kirke.

Slægten Rask stammer sydfra. I „Blochs fynske Geistligheds Historie“ oplyses følgende:

„Da Kong Christian den Fjerde førte Krig i Tyskland, geraadede han engang i en Fare, af hvilken han blev befriet ved en Rentemester i Sachsen-Gotha ved Navn Rose, en fransk Ridders Søn. Da denne Hjælp bragtes Kongen „i Hast“, benaadede han Rentemesteren med det Navn Rasch, hvilket betyder snar, og denne Familie kom saaledes i Naade hos Kongen, at de af dem, der havde Lyst til at tage til Danmark, efterhaanden blev befordrede til forskellige Tjenester. I denne Families Vaaben er tre Roser og en Hind.“

Der har altsaa maaske været lidt fremmed (ikke fynsk) Blod i Prof. Rasks Aarer, men $\frac{2}{3}$ Fynbo har han da været, og Fyn maa saaledes nok beholde Hovedæren af at være hans Hjemstavn.

Der tales om fynske Genier; Prof. Rask var en af de største, han var i Verdensformat.

Maa jeg vække Opmærksomhed for følgende:

Fyn skal i ældre Tid, vist nærmest som gejstlig Inddeling, have været delt i 2 Sysler, et østligt og et vestligt. Hvor Skellet har gaaet, er ikke vanskeligt at gætte, det var altid Vandene, der delte, og her har nok Odense Fjord og Odense Aa med sit Udspring fra Søerne ved Arreskov været skelsættende. Men nu det fynske Folk, hvor ensartet er det i sin Struktur, ogsaa aandeligt set? En Nørregade-Købmand i Odense, der havde Kunder fra begge Sider af Fjorden, har en Gang fortalt mig om, hvor forskellige de var Øst og Vest fra. Ogsaa Sproget, der er temmelig det samme hver i sin Halvdel, er indbyrdes ret forskelligt, og det ene med det andet fortæller os, at omtalte Aa gør Skel mellem to Folkestammer eller, om man vil, to Afarter indenfor samme Stamme. Og saa møder der os dette ejendommelige, at langs denne Grænse paa den ene eller den anden Side er alle de fremtrædende fynske Genier kommet til Verden: Lyrikeren Ambrosius Stub fra Gummerup, Historikeren Rasmus Nyerup, Sprogmanden Rs. Kr. Rask fra Brendekilde, Historikeren N. M. Petersen fra Sanderum, Digteren H. C. Andersen fra Odense, Bankmanden Carl Fred. Tietgen fra Odense, Tonedigteren Carl Nielsen fra Nørre Lyndelse og i samme Forbindelse kan nævnes Slægterne Pontoppidan, Fabricius (Faber) og Lumby.

Mon der i Aandslivet er noget svarende til positiv og negativ Elektricitet, der, naar de mødes, frembringer Gnister?

